
ОНИЩЕНКО Т.Є.,

кандидат медичних наук,
доцент кафедри інфекційних хвороб,
Запорізький державний медичний
університет, м. Запоріжжя, Україна

РЯБОКОНЬ О.В.,

доктор медичних наук, професор,
завідувач кафедри інфекційних
хвороб Запорізький державний
медичний університет,

м. Запоріжжя, Україна

САВЕЛЬЄВ В.Г.,

кандидат медичних наук,
доцент кафедри інфекційних хвороб,
Запорізький державний медичний
університет, м. Запоріжжя, Україна

ФУРИК О.О.,

кандидат медичних наук,
доцент кафедри інфекційних хвороб,
Запорізький державний медичний
університет, м. Запоріжжя, Україна

ОНИЩЕНКО В.Ф.,

кандидат математичних наук,
доцент кафедри інформаційних
технологій електронних засобів,
Національний університет «Запорізька
політехніка», м. Запоріжжя, Україна

ХЕЛЕМЕНДИК А.Б.,

асистент кафедри інфекційних хвороб
Запорізький державний медичний
університет, м. Запоріжжя, Україна

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ОСВІТИ У ЗАПОРІЗЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Проблема підвищення якості освіти нерозривно пов'язана з пошуком найбільш ефективних механізмів його оцінювання. Однією з умов оцінювання якості освіти є моніторинг як

процедура збору, обробки, зберігання і поширення інформації про освітню систему або окремі її елементи, яка орієнтована на інформаційне забезпечення управління і дозволяє характеризувати стан об'єкту у будь-який момент часу і може забезпечити прогноз його розвитку. Представлена у статті система контролю якості освіти дозволяє охоплювати різними видами контрольних заходів умови реалізації освітнього процесу. Системний аналіз і оцінювання усіх показників, а саме діагностична функція контролю, від яких залежать результати освіти, дозволяють розробляти корекційні заходи і визначати напрями поліпшення освітньої діяльності на всіх рівнях.

Ключові слова: якість освіти, моніторинг, контроль, оцінювання.

The problem of improving the quality of education is inextricably linked with the search for the most effective mechanisms for assessing it. One of the mechanisms for assessing the quality of education is monitoring, such as a procedure for collecting, processing, saving and disseminating information about educational system or its individual elements, which is focused on information management, and allows to characterize state of the object at any time and can provide a prognosis for its development. The education quality control system presented in the article allows covering the conditions for implementation of educational process with different types of control measures. System analysis and evaluation of all indicators, namely diagnostic control function, on which the results of education depend, allow developing corrective measures and determining directions for improving educational activities at all levels.

Key words: quality of education, monitoring, control, evaluation.

Проблема повышения качества образования неразрывно связана с поиском наиболее эффективных механизмов его оценивания. Одним из механизмов оценивания качества образования является мониторинг, как процедура сбора, обработки, хранения и распространения информации об образовательной системе или отдельных ее элементах, которая ориентирована на информационное обеспечение управления, позволяет характеризовать состояние объекта в любой момент времени и может обеспечить прогноз его развития. Представленная в статье система контроля качества образования позволяет охватывать разными видами контрольных мероприятий условия реализации образовательного процесса. Системный анализ и

оценивание всех показателей, а именно диагностическая функция контроля, от которых зависят результаты образования, позволяют разрабатывать коррекционные мероприятия и определять направления улучшения образовательной деятельности на всех уровнях.

Ключевые слова: *качество образования, мониторинг, контроль, оценивание.*

Якості освіти у вищих навчальних закладах завжди приділяється велика увага. Це є закономірний процес, адже там, де правильно та якісно організований моніторинг, навчальні заклади займають провідні позиції у рейтингу, а їх випускники є постійно затребуваними на ринку праці. Під якістю освіти розуміють ступінь відповідності характеристик навчальної діяльності (послуг) певним або очікуваним потребам учасників освітнього процесу. Проблема підвищення якості освіти нерозривно пов'язана з пошуком найбільш ефективних механізмів її оцінювання. Однією з умов оцінювання якості освіти є його моніторинг [1].

Освітній моніторинг - це систематичне спостереження, аналіз, оцінювання, прогнозування стану і динаміки змін результатів і умов здійснення освітніх процесів, контингенту тих, що навчаються, мережі організацій освіти. Моніторинг якості освіти це система збору, обробки, зберігання і поширення інформації про діяльність системи освіти, а також рівень задоволеності внутрішніх і зовнішніх споживачів освітніх послуг [2].

Моніторинг якості освіти у навчальних закладах є спеціально організований цільовий контроль і діагностика стану освіти на базі існуючих джерел інформації, а також спеціально організованих та систематизованих досліджень і вимірів. Побудова ефективної системи управління якістю освітнього процесу вимагає вирішення трьох завдань:

- формування цільових показників (індикаторів) якості освітнього процесу;
- порівняння досягнутого рівня показників (індикаторів) з цільовими (нормативними) і на цій основі проведення оцінювання якості освітнього процесу;
- створення умов, які керують засобами і чинниками та визначають досягнуту якість освіти з метою мінімізації відхилень [3].

В Запорізькому державному університеті діє система контролю якості освіти, яка дозволяє планомірно здійснювати організаційні заходи з аналізу і об'єктивної оцінки освітньої діяльності усіх структурних підрозділів університету, отримувати повну інформацію про реалізацію освітнього процесу і його результати на усіх рівнях управління якістю освіти, корегувати навчальний,

навчально-методичний, виховний процеси з метою підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців.

Головною метою створення системи контролю якості освіти є виявлення реальної якості освіти в університеті та визначення напрямів його поліпшення [4].

Основними завданнями для цього є:

- систематичний аналіз якості виконання нормативних документів у сфері вищої професійної освіти, рішень, настанов і розпоряджень Вченої ради, ректора університету;
- аналіз та експертиза професійних навчальних програм з підготовки фахівців;
- вивчення організації, планування і умов здійснення освітнього процесу, якості проведення усіх видів навчання, забезпеченості навчально-методичними матеріалами;
- аналіз якості технологій навчання, сучасних форм і методів навчально-методичної і виховної роботи професорсько-викладацького складу (ПВС) з метою узагальнення і поширення передового досвіду;
- аналіз кадрового забезпечення освітнього процесу, науково-дослідної і науково-методичної діяльності професорсько-викладацького складу;
- аналіз стану і використання в освітньому процесі матеріально-технічної бази, робота з її розвитку та вдосконалення;
- аналіз якості підготовки фахівців на основі поточної успішності, проміжної і підсумкової атестації.

Контроль за якістю освіти визначається сукупністю наступних компонентів, а саме:

- якістю потенціалу абітурієнтів, що представляє „вхід” в систему підготовки фахівця;
- якістю кадрового потенціалу;
- якістю організації навчального процесу;
- якістю навчально-методичної роботи;
- якістю матеріального і інформаційного забезпечення;
- якістю моніторингу навчальних досягнень на рівнях: абітурієнт, студент, випускник;
- якістю рівня затребуваності випускників.

Виходячи з цих компонентів визначені чинники, що впливають на якість освіти та для зручності об'єднані у три групи [5]:

1. Якість суб'єкту отримання освітніх послуг (абітурієнта, студента).

2. Якість об'єкту надання освітніх послуг (школи, середнього спеціального закладу, ВНЗ), у тому числі якість: управління (призначення, цілі, принципи, методи, структури, організація планування); проекту послуг, що надають-

ся (структура і зміст програм навчання); ресурсного забезпечення процесу надання послуг: матеріально-технічного забезпечення (навчальні аудиторії і лабораторії, їх устаткування, витратні матеріали); методичного забезпечення (навчальна література, посібники, збірки завдань, макети, тренажери); кадрового забезпечення (професорсько-викладацький і допоміжний персонал); фінансового забезпечення.

Якість процесу надання освітніх послуг складається з якості організації процесу надання освітніх послуг (технологій навчання, проведення занять, мотиваційних чинників); контролю за процесом надання освітніх послуг; контролю результатів надання освітніх послуг [5,6].

Організація моніторингу якості освіти базується на наступних принципах [7,8]: плановості, системності, безперервності, законності, об'єктивності, незалежності, гласності, ефективності. Принцип плановості обумовлюється природою організації управління і необхідністю визначення цілей. У зв'язку з цим суб'єкти контролю проводять свою роботу на основі річних перспективних планів проведення контрольних заходів. Принцип системності означає, що при проведенні контролюючих заходів повинні розглядатися усі сторони об'єкту контролю і система його взаємозв'язків. Принцип безперервності означає, що усі об'єкти контролю підлягають постійному контролю у терміни, що встановлені виходячи з умов, характеру і властивостей їх діяльності і планів перевірки. Це забезпечує постійне спостереження за ходом виконання планів і завдань, використання заходів з коригування діяльності при відхиленнях від регламентованих значень (умов). Принцип законності означає, що керівництво університету при організації, контролюючої діяльності керується Законом про освіту і нормативними документами Міністерства освіти і науки України. Принцип об'єктивності обумовлює повне і об'єктивне пояснення результатів контролю на основі співставлення змісту перевірених фактів з основними положеннями, інструкціями і розпорядженнями керівних органів, що регулюють їх діяльність. Принцип незалежності встановлює неприпустимість будь-яких силових, матеріальних або моральних дій на суб'єкт контролю. Принцип гласності витікає з суті контролю, а саме: результати контролю доводяться до відома колективу, діяльність якого перевірялася, і до органів управління. Гласність результатів контролю і прийнятих по них рішень мобілізує на усунення виявлених негативних чинників і забезпечення успішного виконання обов'язків. Принцип ефективності (дієвості) контролю виявляється у вчасному виявленні відхилень, їх причин, а також у оперативному виправленні допущених негативних результатів.

Система якості навчального процесу в університеті контролюється на 4-х рівнях [4, 5]: студента, кафедри, факультету, університету. Контроль на рівні студента здійснюється для виявлення ступеню задоволеності якістю освітніх

послуг, що надаються за допомогою анкетування 2 рази на рік („Викладач очима студента”). За результатами анкетування складається аналітичний звіт, який обговорюється на Вченій раді університету, навчально-методичних радах факультетів.

Контроль на рівні кафедр здійснюється для виявлення досвіду у використанні нових технологій навчання, обміну досвідом, для зв'язку якості викладання з результатами навчання, виявлення причин низького рівня засвоєння студентами знань, оцінювання наявності і якості навчальних програм і методичного супроводу. Контроль виконується шляхом проведення відкритого заняття, контрольних відвідувань завідувачем кафедрою або членами методичної комісії. Результати взаємовідвідувань, відвідування відкритого заняття обговорюються на засіданнях кафедри, навчально-методичних семінарах.

Контроль на рівні факультету проводиться з метою виявлення рівня організації навчально-методичної роботи на кафедрі, оцінювання якості навчальних програм, навчально-методичної літератури, організації атестацій.

Контроль на рівні університету здійснюється з метою виявлення зв'язків між якістю навчально-методичної роботи і результатами навчання у різних викладачів і на різних кафедрах, а також для оцінювання якості освітніх послуг, що надаються на факультетах і в університеті.

При здійсненні контролю якості організації навчального процесу на будь-якому рівні складається програма перевірки, до якої вибірково включаються показники та індикатори якості, що відповідають напряму, який перевіряється. У системі контролю якості організації навчального процесу можуть бути використані наступні види перевірок: комплексна, яка здійснює аналіз і оцінку діяльності структурного підрозділу університету з усіх аспектів його діяльності; самообстеження - проводиться щорічно керівником структурного підрозділу з усіх напрямків діяльності і оформляється у вигляді звіту за навчальний рік; вибіркові перевірки - здійснюються з метою аналізу і оцінювання окремого напряму діяльності конкретного структурного підрозділу; оперативну перевірку проводять у структурних підрозділах, в діяльності яких виявлені недоліки або відхилення у виконанні нормативних документів, що регулюють організацію освітньої діяльності.

Організаційні питання з перевірки покладаються на відділ моніторингу якості навчального процесу, який створений за наказом ректора.

Перевірка якості організації навчального процесу проводиться за наступними показниками: стан і наявність нормативної документації, навчальних планів, якість навчальних програм з дисциплін, планування навчально-методичної роботи, відповідність рівня знань до вимог нормативних документів, наявність перспективного плану розвитку, своєчасність його розгляду, наяв-

ність заходів з реальної підтримки державної мови, робота з профорієнтації, кваліфікаційний рівень ПВС перевіряється по наступним показникам: відповідність кваліфікаційного рівня ПВС займаним посадам; професійний рівень ПВС; наявність програми підвищення кваліфікації ПВС факультету та її виконання; забезпеченість навчального процесу фахівцями зі знанням державної мови; організація роботи з підготовки магістрантів, докторантів.

Організація навчальної діяльності контролюється за наступними показниками: наявність і дотримання графіків навчального процесу, графіків самостійної роботи студентів; своєчасність складання і затвердження розкладу зайняття [7]. Навчально-методичне забезпечення оцінюється за рівнем та наявністю методичного забезпечення навчального процесу, відповідністю сучасним вимогам підготовки фахівців; якістю методичного забезпечення; об'ємом і навчально-методичної літератури (посібників, розробок та інш.), виданою ПВС факультету; методичних семінарів; впровадження сучасних педагогічних технологій і нових методів навчання, засобів активізації пізнавальної діяльності студентів; своєчасного оновлення навчально-методичних матеріалів. Постійний моніторинг якості знань студентів відбувається за допомогою організації атестацій: поточних, проміжних і підсумкових відбувається за допомогою, а саме з рахунок своєчасного заповнення журналів навчальних досягнень, ефективних заходів, що приймаються за фактом пропусків занять, своєчасного надання інформації про неуспішних студентах в деканат, дотримання правил проведення і оформлення результатів поточного, проміжного та підсумкових контролів з відображенням в протоколах засідань кафедр і факультетів.

Моніторинг якості освіти включає контроль організації практики студентів, а саме наявність наказів про проведення практики, про призначення керівників; наявність програми, щоденника практики; стан звітів керівників практики; відображення в протоколах Вченої ради факультету питань, що пов'язані з аналізом організації практики на кафедрах. Важливими розділами моніторингу якості освіти є матеріально-технічне забезпечення та рівень інформатизації освітнього процесу: забезпеченість навчально-лабораторним обладнанням і технічними засобами навчання; участь факультету у формуванні матеріально-технічного забезпечення навчального процесу; раціональне використання аудиторного фонду; наявність стендів, що відображають стан навчального процесу на факультеті і кафедрі, наявність інформації про забезпеченість навчальних дисциплін кафедр електронними матеріалами; використання у навчальному процесі навчальних електронних видань, комп'ютерних навчальних систем, аудіо-, відео- навчальних матеріалів і т. інш.

Моніторинг організації контролю якості проведення навчального заняття включає: наявність річного і перспективного плану перевірок, методичних

рекомендацій з організації і оформлення результатів перевірок, поточного контролю за рівнем проведення усіх видів навчальної діяльності, графіку і журналу взаємовідвідувань, відкритих лекцій та інших видів навчальних занять, заняття за участю викладачів інших кафедр, поширення передового досвіду методичної роботи університету, ефективних заходів, які прийняти за результатами перевірок.

Таким чином, представлена система контролю якості освіти дозволяє охоплювати різними видами контрольних заходів умови реалізації освітнього процесу. Системний аналіз і оцінювання усіх показників, а саме діагностична функція контролю, від яких залежать результати освіти, дозволяють розробляти корекційні заходи і визначати напрями поліпшення освітньої діяльності на усіх рівнях.

Список використаних джерел:

1. Анненкова І. П. Моніторинг якості освіти у ВНЗ // Вища освіта України – Додаток 4, том II (20). – 2010 р. – Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору – С. 404-413.
2. Майоров, А.Н. Мониторинг в образовании Текст. / А.Н.Майоров. Ульяновск: «Интеллект-Центр», 2005. — 424 с.
3. Харламова С.Г. Мониторинг как способ повышения качества дополнительного образования учащихся. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://ckpom.portalspo.ru/stat2.php>
4. Рямов Р.Ф., Оценка качества образования – инструмент воздействия на развитие системы образования. Вестник Башкирского университета 2012. Том 17. № 3. С.1423-1425.
5. Рямов Р.Ф., Ташбулатова В.Р. Сетевой мониторинг кадровых ресурсов общеобразовательных учреждений Республики Башкортостан. Диагностика как основа управления качеством образования: Итоги V республиканской диагностики образовательных достижений учащихся. – Уфа: Издательство ИРО РБ, 2010. – 88 с.
6. Степко М.Ф. Национальная рамка квалификаций: что имеем и что нужно? // Высшее образование Украины. - 2010. - №1(36), прилож.1. - С. 232-239.
7. Методические рекомендации по развитию и совершенствованию вузовских систем управления качеством образования (систем менеджмента качества) и приведению их в соответствие с требованиями международных стандартов. URL: <http://www.bsu.by/Cache/Page/43743.pdf>
8. Астахова К.В. Национальная рамка квалификаций: внедрение в условиях глобализационных процессов в образовании // Высшее образование

Украины. - 2011 г. - № 1. Приложение 1. - Тематический выпуск «Наука и высшее образование в Украине: мера взаимодействия». – С. 5-12.

Transliteration of References:

1. Annienkova I. P. Monitorynh yakosti osvity u VNZ // Vyshcha osvita Ukrainy – Dodatok 4, tom II (20). – 2010 r. – Tematychnyi vypusk «Vyshcha osvita Ukrainy u konteksti intehratsii do yevropeiskoho osvitnoho prostoru - S. 404-413.
2. Majorov, A.N. Monitoring v obrazovanii Tekst. / A.N.Majorov. Ul'yanovsk: «Intellekt-Czentr», 2005. — 424 s.
3. Kharlamova S.G. Monitoring kak sposob povыsheniya kachestva dopolnitel'nogo obrazovaniya uchashhikhsya. [E`lektronny`j resurs]. Rezhim dostupa: <http://ckpom.portalspo.ru/stat2.php>
4. Ryamov R.F., Oczenka kachestva obrazovaniya – instrument vozdejstviya na razvitie sistemy` obrazovaniya. Vestnik Bashkirskogo universiteta 2012. Tom 17. # 3. S.1423-1425.
5. Ryamov R.F., Tashbulatova V.R. Setevoj monitoring kadrovыkh resursov obshheobrazovatel`ny`kh uchrezhdenij Respubliki Bashkortostan. Diagnostika kak osnova upravleniya kachestvom obrazovaniya: Itogi V respublikanskoj diagnostiki obrazovatel`ny`kh dostizhenij uchashhikhsya. – Ufa: Izdatel`stvo IRO RB, 2010. – 88 s.
6. Stepko M.F. Naczional`naya ramka kvalifikaczij: chto imeem i chto nuzhno? // Vy`sshee obrazovanie Ukrainy`. - 2010. - #1(36), prilozh.1. - S. 232-239.
7. Metodicheskie rekomendaczii po razvitiyu i sovershenstvovaniyu vuzovskikh sistem upravleniya kachestvom obrazovaniya (sistem menedzhmenta kachestva) i privedeniyu ikh v sootvetstvie s trebovaniyami mezhdunarodny`kh standartov. URL: <http://www.bsu.by/Cache/Page/43743.pdf>
8. Astakhova K.V. Naczional`naya ramka kvalifikaczij: vnedrenie v usloviyakh globalizaczionny`kh processov v obrazovanii // Vy`sshee obrazovanie Ukrainy`. - 2011 g. - # 1. Prilozhenie 1. - Tematicheskij vy`pusk «Наука i vy`sshee obrazovanie v Ukraine: mera vzaimodejstviya». – S. 5-12.

**ONISHCHENKO T.E., RIABOKON O.V., SAVELIEV V.G., FURYK O.O.,
ONYSCHENKO V.F., KHELEMENDUK A.B.,**

Zaporizhzhya State Medical University, Zaporizhzhia Polytechnic National
University, Zaporizhzhya, Ukraine
E-mail: oneta_2017@ukr.net

**PRINCIPLES OF MONITORING THE QUALITY OF EDUCATION IN ZAPORIZHZHIA
STATE MEDICAL UNIVERSITY**